



Waarom het brein van boeken houdt. En wat dat betekent

Jelle Jolles
Centrum Brein & Leren,
Amsterdam-VU

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

1

Verantwoording

Deze handout is gemaakt naar aanleiding van mijn presentatie op het seminar over 'Lezen' van KVB Boekwerk, op NEMO, Amsterdam, 18 januari 2018

Achtergrond

Ik geef veel presentaties over leren en ontplooiing van kind en tiener en over de ontwikkeling van neuropsychologische vaardigheden. Voor dergelijke presentaties heb ik deze handout gemaakt. Veel van mijn visies zijn nader besproken in mijn recente boek *'Het tienerbrein. Over de adolescent tussen biologie en omgeving'*. Dat boek is gepubliceerd bij Amsterdam University Press (AUP) in november 2016. Ik beschouw de adolescentie als een periode van *kansen en mogelijkheden* (en niet alleen van kommer en kwel). Als samenleving en vooral als ouders en leraren/school kunnen we de voorwaarden verbeteren waaronder onze kinderen opgroeien en zich ontplooien. Dat is goed voor zowel het schools presteren, als voor de persoonlijke groei. In dat kader is LEZEN van groot belang. Ik pleit voor LEZEN 2.0 en een attitudeverandering die ervoor zorgt dat lezen de zeer centrale plek krijgt die het verdient.

Copyright:

Deze handout en het hier gepresenteerde materiaal zijn gemaakt voor privé gebruik. Het valt onder de copyright bescherming beschreven in het boek *Tienerbrein*. Verwijzing naar de teksten is mogelijk mits vermelding van de bron: Jelle Jolles. *'Het tienerbrein. Over de adolescent tussen biologie en omgeving'*, AUP 2016.

Aanvullende informatie is te vinden op de website www.jellejolles.nl, www.tienerbrein.nl. Voor contact: info@breinplein.nl

Op twitter - @jellejolles - plaats ik dagelijks nieuwe informatie die te maken heeft met kind, tiener, onderwijs, opvoeding, ontplooiing, neuropsychologie en het brein.

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018



Kinderen van tien lezen minder

Door onze redacteur
JAPKE-D. BOUMA

ROTTERDAM, 28 NOV. Nederlandse leerlingen van 9 en 10 jaar kunnen minder goed lezen dan vijf jaar geleden. Ze lezen minder boeken en ze vinden lezen minder leuk. In een internationale vergelijking van de leesvaardigheid van kinderen is Nederland gedaald van de tweede plaats in 2001 naar de twaalfde plaats in 2006.

Zwakke lezers worden later 'functioneel analfabeten'. Nederland heeft er te veel van. **Brigit Kooijman**

@jellejollles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

TE WEINIG AANDACHT VOOR TECHNISCH LEZEN BREEKT LEERLINGEN LATER OP

Lezen is niet leuk genoeg

voor de kennisniveau's en de leesdoelstellingen als de groep functioneel analfabeten blijft groeien, hebben de politiek de ogen gesloten, merkt Wim van de Grift, hoofdinspecteur van de onderwijsinspectie en leidschakel. "Er begint aandacht te komen voor het probleem, en onderwijs en productiefactor is geworden." Onderwijskundige Thoni Houwers is als lector Preventie Leesproblemen verbonden aan de Hogeschool Utrecht. Zij doet al vijf tien jaar onderzoek naar leesvaardigheid. "Het overschieten van vertellingen om verschillen in leerstapen tussen kinderen te herstellen, komt voort uit een aantal misvattingen over hoe zwakke leerlingen geholpen kunnen worden", zegt Houwers. "In elk geval niet door hen in een groepje bij elkaar te zetten, zoals vaak gebeurt. Ze moeten zich juist kunnen opstellen aan de gids, en hebben geen haast bij het aanpak van 'leesproblemen'."

VERWAARDING Maar de voornaamste factor van het grote aantal slechte lezende basisschoolkinderen is volgens Houwers 'didactische vervalsing'. "Niet heeft van vakmanschap in wat de mode geeft. Alles op school moet leuk en gezellig zijn. Lezen wordt niet langer gezien als de basis van alle andere kennis, het is een van de vele vakgedingen geworden. Niet alleen is in de afgelopen vijftien jaar de tijd die op school aan lezen besteed wordt gehalveerd, leerkrachten geven ook niet voldoende aandacht om het leesproces goed te laten verlopen." Maar van de Vries merkt dat we in Nederland de taal collectief vervalschaamd hebben. "Onderwijs vindt taal belangrijk en toch - dat is het vreemde - kunnen we ons onberispelijk van de taalvaardigheid niet. In de klas wordt te vaak gekozen voor andere dingen, in plaats



skappen voorwaarts gemaakt als het gaat om kennis over het leesproces. Maar die kennis is gekoppeld met doorgedruide naar het onderwijs. Thoni Houwers, ja-roming werkzaam aan de Universiteit Utrecht, zegt: "Het is niet moeilijk dat ik overgenuge ben naar de Hogeschool Utrecht. Op de universiteit tellen alleen de internationale publicaties. Daar wordt je op afgekeurd. Maar dan vertrek je de hand met de strik."

@jellejollles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Waar is lezen eigenlijk goed voor?

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

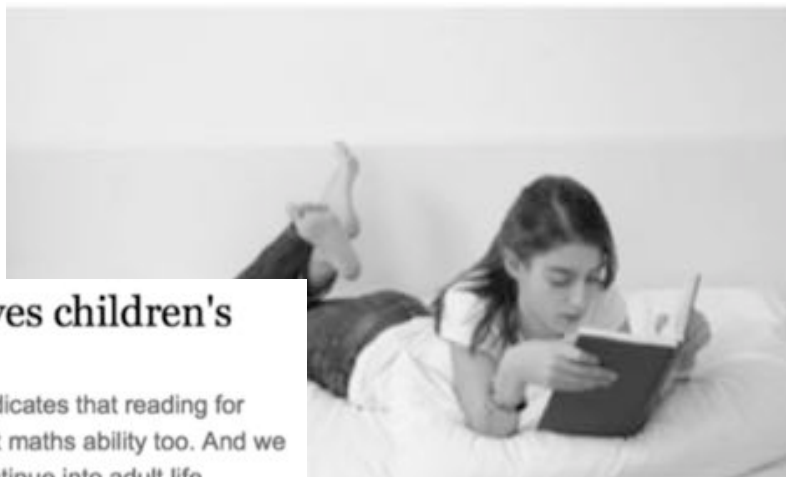
Waarom is lezen belangrijk?

- Omdat de overheid dat vindt....
- Om een gebruiksaanwijzing te kunnen lezen
- Om 'richtingaanwijzers' op internet te kunnen lezen
- Om korte boodschappen te kunnen onthouden en snel te kiezen
- Om de ondertitels van films te kunnen lezen
- Om met je baas te communiceren
- Om feitelijke kennis te krijgen

Maar er is veel meer....

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Lezen voor je lol verbetert breinfunctie

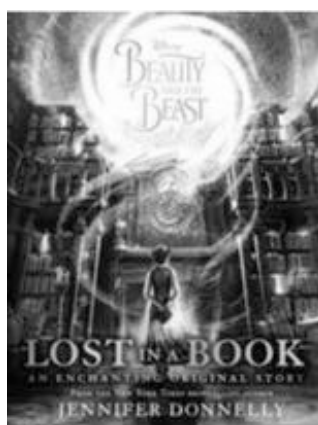


Reading for fun improves children's brains, study confirms

A study of 17,000 people from birth indicates that reading for pleasure improves not just literacy, but maths ability too. And we will soon know whether the effects continue into adult life

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Lezen ... waarneming, ver-beelden, mentaal schema



@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Kennis, inzichten over cultuur, gebeurtenissen, verleden, toekomst



Inca's
Chopin
Wilhelmina
Erik de Noorman
Sidonia en Lambiek

@jellejollles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018



@jellejollles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Leren over andermans gevoelens en gedachten, empathie

Reading literary (but not pop) fiction, boosts our understanding of other people's minds



Andermans wereld
Andermans leven,
Andermans denken
Andermans gevoelens
Andermans bedoelingen
Complexe verhaallijnen

*Tolstoj! Shakespeare! Joke van L!
Roald D!*

@jellejölles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Tien redenen waarom LEZEN super belangrijk is

1. Lezen is 'verhalen'.
(*Net als aan het kampvuur vroeger, maar dan efficiënter*)
2. Lezen geeft kennis
(*Nieuwe woorden en begrippen en info over gebeurtenissen en culturen*)
3. Lezen geeft inzichten
(*Hoe werkt dat? Wat komt er allemaal bij kijken? Hoe gaat dat meestal? Waarom gaat het heel anders?*)
4. Door lezen leren concentreren
(*Spanningsboog, aandacht in minuten, kwartier, half uur, uren...*)
5. Door lezen leren verwoorden
(*"Pap, en toen kwam die dingetjes en die echo, die trok aan de pieroglu en toen..."*)
6. Door lezen leren over moraal
(*Wat zijn de waarden en regels in een bepaalde cultuur, mini, meso of macro*)
7. Door lezen leren we over gevoelens van anderen, empathie
8. Leren over intenties van anderen
(*"Wat wil die boze prinses eigenlijk? Wat is haar doel?"*)
9. Leren over scripts, scenario's; ons leven zit er VOL van
10. Lezen is leuk, is spannend
Leren omgaan met emoties, met beelden en gevoelens, met lichamelijke sensaties

@jellejölles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018 ¹²

Het brein eist prikkels, emoties, beelden, nieuws, uitdagingen

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018



@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Nieuwsgierigheid
Ver-beelding



The collage consists of three black and white images. The top-left image shows three children standing on a park bench, looking towards a window. The middle image shows a house floating in the air, supported by a large cluster of balloons, with the text 'LOGIC WILL GET YOU FROM A TO Z. IMAGINATION WILL GET YOU EVERYWHERE ALBERT EINSTEIN' overlaid. The bottom-right image shows two figures standing on a stone wall, one holding a flag on a pole.

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Hersenen veranderen door kennis
en ervaringen (en door het lezen)

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Tieners zijn 'werk in uitvoering'!



- Weinig ervaringen gehad
- Nog weinig kennis
- De hersenen rijpen door tot ca 25 jaar
- 'Oefenen' van neuropsychologische vaardigheden

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

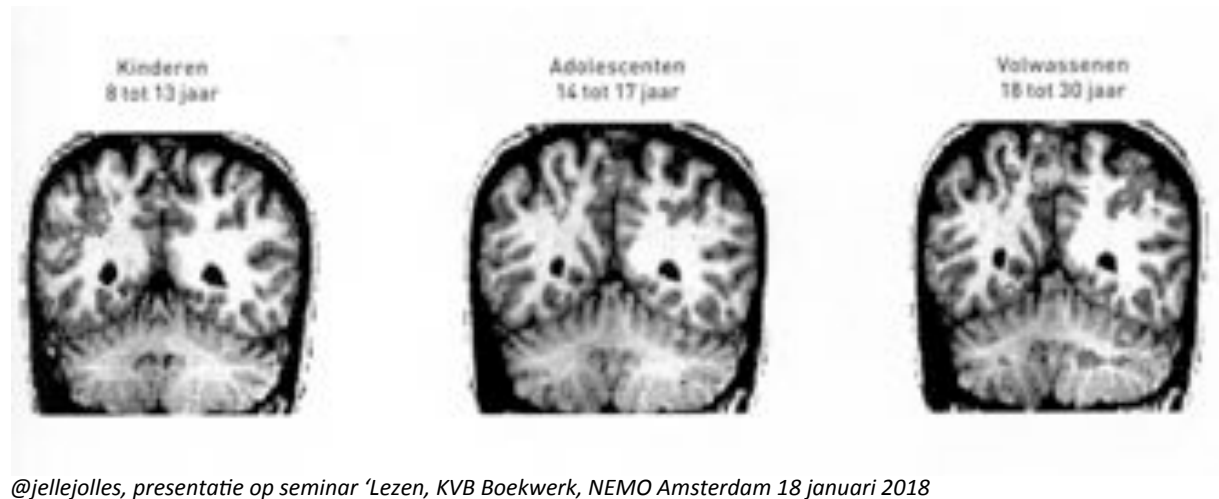
Lees-strategieën veranderen door ervaring. En dus ook de hersen-netwerken



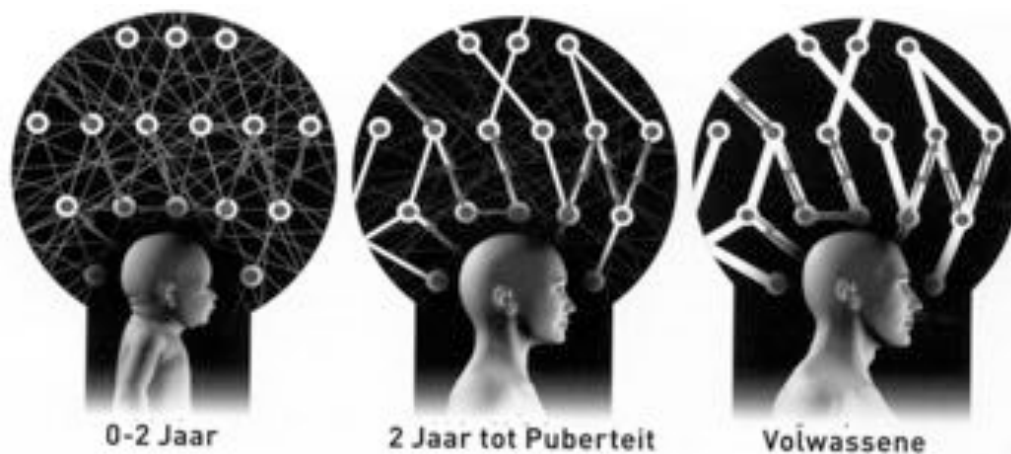
@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

18

Hersenfuncties en leesstrategieën veranderen door ervaring (en leeftijd)



Omgeving (ouder, leraar, vrienden) zorgt voor *functioneel bruikbare* hersen-paden



@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Todo: werken aan leesplezier en prikkelen van de fantasie

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

IJS & WEDER ALEID TRUIJENS

Helaas, leeshonger ontstaat niet vanzelf

De afgelopen maanden ben ik regelmatig getuige van een wonder. Mijn zoon hangt op de bank met een boek. Een boek! En geen dunnetje ook. Af en toe klinkt instemmend gegrom. Soms valt het woord 'interessant' of leest hij een passage voor. Goed, het is een verplicht boek voor zijn studie geschiedenis, maar er zijn niet veel mensen die zulke 'historische nonfictie' voor de lol lezen.

ren zijn volgens het laatste PISA-onderzoek, naar de leesvaardigheid en het leesplezier van 15-jarigen, bijna de grootste leeshaters van de wereld: 49 procent van de Nederlandse pubers leest nooit voor z'n plezier, zelfs geen stripboek of tijdschrift. Een ander onderzoek, een paar jaar geleden, wees uit dat onze kinderen de gelukkigste van de hele wereld zijn. Is er een verband?

Je kunt van kinderen uit Ka-



@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Leesplezier!



*Mol en Busch, 2011, 2013
Boerma, Mol en Jolles 2016*

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Ontwikkel trainingen/cursussen in het voorlezen



Moeder leest haar jonge dochter (5 jaar) voor.

Foto Joost van den Broek/de Volkskrant

- Intonatie
- Stembuigingen
- Nonverbaal
- 10 x lezen is OK!
- OOK de tiener ...

- Verander attitude!

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Help ver-beelden, ver-klanken, ver-kennen



Kinderboekenschrijver Thijs Goversde leest voor uit het Grote Aversboek in Bibliotheek Schiederswijk, een van de filialen in Den Haag die met sluiting worden bedreigd. Vorige week besloot de gemeente dat zes van de negentien bibliotheken voor januari 2013 dicht moeten. Foto: Marjol Boelmann / de Volkskrant

@jellejollés, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Groter nadruk op tiener en jongvolwassene

Young Adult, tussen servet en tafellaken

Tot hun veertiende lezen jongeren kinderboeken. Ouder worden ze geacht literatuur voor volwassenen te lezen – en haken af. 'Young Adult' richt zich op de lang vergeten groep.
door **Nicoline Baartman**

'N is ook Young Adult' staat er op een jongensboek. Het is de titel van de eerste roman van de Amerikaanse schrijfster Lauren Child. Het boek is bedoeld voor jongeren van tien tot veertien jaar. Het is een verhaal over een meisje dat een geheimzinnige brief krijgt van een jongen die ze nooit heeft ontmoet. Het boek is een voorbeeld van de Young Adult literatuur die zich richt op jongeren die niet meer worden gezien als kinderen, maar ook niet als volwassenen worden beschouwd.

Deze literatuur is vaak anders dan de literatuur die jongeren van tien tot veertien jaar vaak lezen. Het is vaak een verhaal over een meisje dat een geheimzinnige brief krijgt van een jongen die ze nooit heeft ontmoet. Het boek is een voorbeeld van de Young Adult literatuur die zich richt op jongeren die niet meer worden gezien als kinderen, maar ook niet als volwassenen worden beschouwd.



@jellejollés, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Ontwikkel d nken en ver-beelden

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Taal is het voertuig van ons denken

- Wat gebeurt er als ik over het hek ga?
- Wat gebeurt er **niet** als ik over het hek ga?
- Juf Karin is wel aardig maar ze is zo bejaard (35 jaar oud)
- Mmm, wat zou 'hierarchie' betekenen?
- Dat klopt toch niet? Die rover kan toch nooit met zijn paard even hard rijden als een trein?
- Die hoofdpersoon, die Marieke, die heeft tenminste een leuke broer
- Ik wil later ook misdrijven gaan oplossen...

²⁸
@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Attitudeverandering: taal is fun!



²⁹
@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Denkplaten leren ver-beelden



@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018



@jellej³¹olles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018



@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018



@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

LEZEN 2.0

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Werken aan een attitudeverandering: LEZEN 2.0

- Lezen is méér dan tijdsbesteding
- Lezen leidt tot ontplooiing, ontwikkelt het denken
- Propageer: 'lezen = cool, sexy, neo-hip'
- Internet en ICT gaan het NIET overnemen ...
- Werk aan ver-beelden en ver-woorden

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

Werk aan vaardigheden die CITO niet toetst

- | | |
|------------------------|--------------------|
| • Creativiteit | • Daadkracht |
| • Kritisch denken | • Leiderschap |
| • Veerkracht | • Mededogen |
| • Inlevingsvermogen | • Moed |
| • Motivatie | • Verbazing |
| • Behoedzaamheid | • Bescheidenheid |
| • Zelfstandigheid | • Geduld |
| • Verantwoordelijkheid | • Verdraagzaamheid |
| • Doorzettingsvermogen | • Samenwerking |
| • Nieuwsgierigheid | • Flexibiliteit |
| • Humor | • Accuratesse |
| • Discipline | • Betrouwbaarheid |

@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018

36

Dank

Twitter:
@jellejolles

Web:
www.jellejolles.nl

Boek:
Het Tienerbrein,
AUP 2016, 2017



@jellejolles, presentatie op seminar 'Lezen, KVB Boekwerk, NEMO Amsterdam 18 januari 2018